

Євген БОХОНЬКО,

Хмельницький національний університет

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ- ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ

У статті характеризується поняття «професійна мотивація» інженерно-педагогічної професії її вплив на майбутню професійну діяльність. Розглянуто мотиваційну структуру особистості студента.

Ключові слова: мотивація, професійна підготовка, професійна мотивація, інженерно-педагогічна освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійна підготовка майбутнього інженера-педагога галузі автотранспорту має особливості пов'язані зі специфікою самою професії, це наявність декількох взаємопов'язаних компонентів – виробничо-технологічного, педагогічного, та психологічного. Відповідно інженерно-педагогічна освіта спрямована на підготовку спеціалістів, які мають знання, уміння та навички, що дозволяють їм достатньо легко адаптуватися до різних видів діяльності. Успішність професійної підготовки прямо залежить від мотиваційної спрямованості студента, оскільки саме професійна мотивація є ланкою, що пов'язує особистість з професійним середовищем через внутрішні механізми діяльності. Саме мотиваційні структури особистості визначають як засоби і напрямки діяльності майбутнього інженера-педагога в цілому, так і конкретні засоби засвоєння й використання професійних цінностей.

Отже, важливо, щоб у процесі навчання у майбутнього інженера-педагога відбувався розвиток професійної мотивації на основі якої відбувається накопичення знань, досвіду діяльності, усвідомлення своїх здібностей, можливостей, ціннісне самовизначення. Досягнути цієї мети можливо за умови розвитку професійної мотивації на основі якої забезпечується стимулювання в

студента потреб у постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності, оволодінні новими професійними знаннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Мотивація професійної діяльності, і в тому числі професійної підготовки, активно досліджується у педагогічному, психологічному контекстах, це праці (Л. І. Божович, М. Й. Боришевського, Л. С. Виготського, Є. П. Ільїна, В. І. Ковальова, Г. С. Костюка, С. Д. Максименка, В. А. Семиченко, О. В. Скрипченка.) в яких розглядаються види і генезис мотивів, функції мотивів у детермінації життєдіяльності людини, особливості структури мотиваційної сфери особистості, мотиваційні основи професійної діяльності. Останнім часом з'явилися дослідження присвячені формуванню мотивації саме інженерів-педагогів: (І. О. Бардус, О. П. Білецька, Т. В. Чаусова та ін.). Разом з тим, недостатньо вивченими залишаються питання генезису мотиваційної сфери майбутніх інженерів-педагогів в процесі навчання у ВНЗ, визначення умов, що впливають на розвиток професійної мотивації.

Метою статті є дослідження питання механізмів формування професійної мотивації майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна мотивація – основа на якій розвивається особиста позиція студента, формуються потреби в оволодінні професією, в реалізації себе в ній. На нашу думку, проблема підготовки інженерів-педагогів без вивчення питання розвитку професійної мотивації не має фактичного підґрунтя, оскільки, дослідження, вивчення мотиваційної структури є основною умовою пізнання особистості і необхідною базою для цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу на особистість майбутнього спеціаліста.

Сучасні дослідники наголошують, що важливим є те, щоб у процесі навчання у майбутнього інженера-педагога відбувалося не лише накопичення знань, досвіду діяльності, усвідомлення своїх здібностей, можливостей, а й відбулося професійне самовизначення, тобто формування професійно-

ціннісних орієнтацій на основі потреб та мотивів. Саме вирішення цих питань вищою професійною освітою зможе забезпечити безупинний професійний розвиток інженера-педагога, що здатний сприймати нове наукове мислення та діяльність.

На основі аналізу праць науковців мотиви визначаємо як механізми, що усвідомлюються або не усвідомлюються і зумовлюють змістовний бік професійної мотивації, як джерела, рушійними силами яких виступають потреби. Тобто спрямованість особистості визначають мотиви, відповідно до яких особистість діє. Мотиваційна ж структура особистості може змінюватися в процесі життя залежно від потреб, які є провідними для неї. Внутрішні мотиви призводять до зміни зовнішніх умов та обставин. Відповідно, якщо внутрішніми мотивами студента є потреба в оволодінні професійними знаннями й формування таких якостей в собі, котрі є елементом професійно-ціннісних орієнтацій, то відбувається зміна зовнішньої ситуації, що проявляється в діяльності, спрямованій на оволодіння даними якостями та втіленням їх у своїй професійній діяльності.

Вище вже зазначалося, що сучасні психолого-педагогічні дослідження сутність діяльності інженера-педагога визначають, як поліфункціональну, метою якої є професійна підготовка й професійний розвиток особистості майбутнього фахівця визначеної сфери виробництва, а також отримання конкурентоспроможної продукції [1]. Професійна мотивація визначає систему відносин людини з діяльністю: включаючись у певний вид діяльності (в основному – пізнавального характеру), людина одночасно повинна підготуватись на перспективу до включення в зовсім інший за структурою і функціями вид діяльності. Це вимагає особливого співвідношення і відповідних збудників: наявності пролонгованої мети, яка підпорядковує собі виникнення, усвідомлення і реалізацію поточних мотивів, пріоритет прогнозованих (на раціональному рівні) віддалених наслідків дій і вчинків над безпосередніми, навіть життєво значущими потребами і мотивами [2, с. 2].

Завдяки потребам, що є внутрішнім рушійним початком активного відношення майбутнього інженера-педагога до великого масиву навчальної діяльності, виникають ті або інші мотиви. Потреби майбутнього інженера-педагога виступають передумовою мотивації. Можна надавати великого значення обраній професії, розуміти її важливу суспільну роль, але при цьому по-різному до неї ставитися. У цьому випадку можна говорити про різну мотивацію професійної діяльності, котра визначається передусім провідними мотивами вибору професії, здатністю задовольнити соціальні та духовні потреби особистості. Усвідомлення визначального значення мотивації для навчальної діяльності спричинило формулювання принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу [3, с. 32].

Ще наприкінці 1980-х років Е. Зеєр запропонував, ґрунтуючись на відмінності потреб особистості, професійні мотиви поділяти на дві групи: матеріальні та духовні. До матеріальних мотивів відносяться: розмір заробітної платні, умови праці, місцезнаходження навчального закладу, житлове забезпечення. До духовних мотивів професійної діяльності належать: соціальна значущість праці, можливість самовдосконалення і реалізації своїх здібностей, схильність до діяльності, інтерес до неї [4, с. 7].

Молодь, що вчиться, має один загальний вид діяльності – навчання, разом із тим, не можна не враховувати, що студенти мають індивідуальні цінності та мотиви вступу до конкретного навчального закладу, різний рівень підготовки, індивідуально-психологічні та індивідуально-типологічні особливості. Як зазначалося вище, процес навчання, особливо процес отримання професії, є головним фактором, що забезпечує розвиток особистості, особливий рід діяльності. В процесі навчальної діяльності виникає та формується позитивна або негативна мотивація до своєї майбутньої професійної діяльності. Тобто ціннісно-мотиваційна сфера особистості під час навчання отримує динамічний розвиток або не отримує. На кожному етапі навчання різні мотиви спонукають студента до засвоєння знань, тобто мотив дозволяє особистості реалізовувати ті потреби та цінності, які вона мала на даному етапі. В процесі подальшої

професіоналізації виникає нова ситуація, з'являються нові потреби та цінності. Раніше отримані знання, вміння, навички не зникають, а виступають у ролі внутрішніх факторів та передумов для наступного етапу навчання. У самому загальному вигляді мотив, або мотивація, це стимули, що спонукають людину до певних дій. Мотивація включає в себе потреби, мотиви, інтереси, установки, емоції, норми цінності. Б. І. Додонов виокремлює чотири структурних компоненти мотивації: задоволення від самого процесу діяльності, значущість для особистості безпосереднього результату діяльності, мотивуюча сила нагороди за діяльність, примусовий тиск на особистість [5, с. 45]. Перший та другий компоненти виявляють орієнтацію на саму діяльність, виступаючи внутрішніми компонентами стосовно діяльності, а третій та четвертий – фіксують зовнішні (негативні або позитивні стосовно діяльності) фактори впливу. Внутрішні мотиви призводять до зміни зовнішніх умов та обставин. Відповідно, якщо внутрішніми мотивами студента є потреба в оволодінні професійними знаннями й формування таких якостей, які є елементом професійно-ціннісних орієнтацій, то відбувається зміна зовнішньої ситуації, що проявляється в діяльності, спрямованій на оволодіння цими якостями та втіленням їх у своїй професійній діяльності. Зовнішні мотиви – це такі, що не входять до структури навчальної діяльності: отримання високих оцінок не заради знань, а заради стипендії, навчання заради престижу. Останнім часом у студентів переважає зовнішня мотивація до навчання. Дослідження науковців підтверджують цю тенденцію і засвідчують, що студенти ВНЗ розглядають вищу освіту не стільки через призму однозначного професійного інтересу, скільки як одержання бази знань для наступного інваріантного вибору. У роботі А. В. Яковенко вказується, що головними мотиваціями для одержання освіти, а відповідно і професії є: мотивація як надія на перспективну винагороду (диплом, працевлаштування, тощо); мотивація як процес особистісної реалізації (безпосередньої і перспективної); мотивація як «примус» і «самопримус»; мотивація як інерційність; мотивація як відтворення соціальних стереотипів [6, с. 5].

На вибір професії впливають конкретні фактори. Згідно теорії Я-концепції людина прагне обрати професію, яка відповідає уявленням про себе, стверджуючись у професії, людина досягає самоактуалізації. Орієнтація на певний вид діяльності та вибір професії набуває широкого значення, виступає однією із сторін орієнтації – соціальної спрямованості індивіда на входження до певного соціального класу, прошарку, соціальної групи суспільства [7].

Але потреби, формуються й реалізуються в процесі діяльності і виступають тією ланкою, що пов'язує особистість і соціум, який наповнює потреби предметним змістом. Наша сучасна буденність характеризується економічним спадом, що не може не впливати на потреби, а відтак і на мотиви вибору професії. Згідно з дослідженнями у періоди економічного спаду та масового безробіття вибір професії може здійснюватися і в ході практичних міркувань – знайти роботу, яка забезпечить засобами до існування [8]. Тому до професійних мотивів, як вже зазначалося вище, можна з впевненістю віднести заробітну плату, престижність, можливість знайти роботу, організацію праці, вид праці, умови праці, реалізацію індивідуальних якостей, значущість роботи.

Пізнавальні (духовні потреби) педагога задовольняються через спрямування пізнання суб'єкта на об'єкти педагогічної системи, вивчення педагогічної теорії. Оскільки студентство визначається науковцями особливою суспільною групою, що характеризується своєрідністю соціального, демографічного й психологічного стану це зумовлює й своєрідність підходів, що використовуються до процесу її освіти. Саме стійка професійна мотивація, що спрямована на задоволення потреб у саморозвитку, спілкуванні, професійній самореалізації, любові до професії, може забезпечити постійний професійний розвиток педагога.

Матеріальні ж потреби в галузі інженерно-педагогічної діяльності не в повній мірі можуть задовольнити молодь, яка зовсім не схильна до альтруїзму, тому студенти не пов'язують своє майбутнє з інженерно-педагогічною спеціальністю здебільшого через причини соціально-економічного характеру.

Звідси споглядаємо не відповідність духовних та матеріальних мотивів і, як наслідок відсутність професійної мотивації.

Проте, як свідчать дослідження, мотиви щодо обрання професії у молоді не завжди є стійкими [3, с. 32]. Вони дуже часто міняються як і інтереси, погляди, світобачення, поведінка особистості, тим більше в ситуації вибору, майже ніколи не визначається одним мотивом. Тому саме за допомогою розвитку професійної мотивації можна подолати розрив між духовними та матеріальними мотивами.

Досягненню цієї мети сприятиме розв'язання таких завдань:

формування мотиваційного ставлення студентів – майбутніх інженерів-педагогів до обраної професії;

формування потреби в самоосвіті, творчості, безупинному загальнокультурному, науковому і професійному вдосконаленні на основі оволодіння професійними знаннями.

Висновки. Отже, професійна мотивація є необхідним елементом становлення особистості майбутнього інженера-педагога галузі автотранспорту, оскільки виступає як система, котра визначає світоглядну позицію, напрями професійної діяльності, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, мотиви, інтереси). Розвинута професійно-мотиваційна сфера особистості визначає навчальну, а в майбутньому і професійну діяльність студента.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У подальшому, на нашу думку, необхідно розробити методику дослідження професійної мотивації студентів інженерів-педагогів, що дозволить виявити внутрішні мотиви, що впливають на навчальну діяльність студентів, та визначити умови розвитку професійної мотивації.

Список використаної літератури

1. Коваленко О. Е. Інженерно-педагогічні кадри вирішують усе. Або майже все / О. Коваленко // Вища школа – 2006. – № 3. – С. 15–25.

2. Чаусова Т. З. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2004.

3. Зеер Э. Ф. Психология профессий : уч. пос. для студ. вузов / Э. Ф. Зеер. – [4-е изд., перераб., доп.]. – М. : Академический проспект; Фонд «Мир», 2006. – 33 с.

4. Зеер Э. Ф. Инженер-педагог как субъект профессиональной деятельности / Э. Ф. Зеер // Социально-психологические особенности личности инженера-педагога : сборник научных трудов / Свердловский инженерно-педагогический институт. – Свердловск, 1988.

5. Додонов Б. И. Эмоция как ценность / Б. И. Додонов. – М. : Политиздат, 1978. – 272 с.

6. Яковенко А. В. Особливості освітніх мотивацій студентської молоді в умовах трансформації українського суспільства : дис. канд. соц. наук : 22.00.03 / Яковенко А. В. – Х., 2003. – 230 с.

7. Бардус І. О. Підвищення професійної спрямованості навчання фізики студентів інженерно-педагогічних спеціальностей комп'ютерного профілю / І. О. Бардус, Г. О. Шишкін // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №3. – Бердянськ : БДПУ, 2009. – С. 120–125.

8. Білецька О. П. Мотиваційні фактори формування професійної спрямованості молоді / О. П. Білецька // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – ВІН. 2. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – С. 31.

Бохонько Е. Развитие профессиональной мотивации будущих инженеров-педагогов области автотранспорта

В статье характеризуется понятие «профессиональная мотивация» инженерно-педагогической профессии и ее влияние на будущую профессиональную деятельность. Рассмотрены мотивационную структуру личности студента.

Ключевые слова: *мотивация, профессиональная подготовка, профессиональная мотивация, инженерно-педагогическое образование.*

Bohonko E. Developnet of professional motivation of future engineers-teachers automobile industry

The article characterized the term «professional motivation» engineering-teaching profession its impact on the future professional activity. Considered motivational structure of the individual student.

Professional training future engineer-teacher motor industry has features floor related to the specific profession itself, this multiple related components - industrial, technological, pedagogical and psychological. Accordingly engineering pedagogical education aimed at training specialists with knowledge and skills that allow them easily enough to adapt to different activities. Successful training depends on the student's motivational orientation, because professional motivation is a link that bounds the identity of the professional environment through internal mechanisms work. This motivational personality structure is defined as the means and activities of future engineers -teachers in general and specific means of mastering and using professional values.

Professional motivation - the basis on which develops the student's personal position, emerging needs for skills development in the implementation of themselves in it. In our opinion, the problem of training engineers - teachers without studying the development of professional motivation has no factual basis, because, study, study of the motivational structure is essential personality and knowledge base necessary for targeted psycho-pedagogical influence on the personality of the future specialist.

Modern researchers emphasize that it is important that in the process of training of future engineer-teacher was not only accumulation knowledge, experience activities, awareness of their abilities, ozhlyvostey city, but was professional self-determination, ie the formation professional - value orientations based on the needs and motives. Exactly address these issues higher professional education to ensure continuous professional development engineer - teacher who is able to perceive new scientific thinking and activity.

Consequently, professional motivation is an essential element of personality future engineer - teacher field of transport, as is a system that determines the worldview, areas of professional activity, activating internal mechanisms of personality (needs, motives, interests). Developed professionally - motivation sphere of the individual determines the educational and future professional activities and student.

Keywords: *motivation, professional training, professional motivation, engineering-pedagogical education.*